

Ik wil tot slot nog één opmerking maken.

Een groot aantal beroepsgenooten in ons land, aan wier ernst en moraliteit door den heer de B. zeker niet zal worden getwijfeld, hebben de wijze van onderteekenen, waarvan ik de juistheid in het Juni-nummer trachtte aan te toonen, tot de hunne gemaakt. Een nieuwtje is dit niet; zij is jarenlang toegepast in steeds grooteren omvang. Ik wijs hierop niet, omdat ik de juistheid van mijn betoog wil aantonen door mij te beroepen op de praktijk; ook de praktijk kan tot verkeerde dingen leiden. Maar wel meen ik, dat men in verband met dit onmiskenbare praktische verschijnsel er den heer de B. een verwijt van mag maken, dat hij zijn bezwaren zoo weinig principiëel en zoo noodeloos denigreerend heeft weergegeven.

Ik hoop, dat de geachte inzender mij deze opmerking, die ik in het belang der goede zaak meende te moeten maken, niet euvel zal duiden.

H. R. REDER

HET JAARVERSLAG VAN EEN LEVENSVZERKERING- MAATSCHAPPIJ

In de jaarverslagen van levensverzekeringmaatschappijen worden, op enkele uitzonderingen na, meer gegevens verstrekt, dan in die van andere bedrijven. Vooral ten opzichte van de bezittingen schuwt men over 't algemeen het daglicht niet en geeft daaraan steeds meer openbaarheid. Toch is het niet eenvoudig een levensverzekeringinstelling naar haar jaarverslag te beoordeelen. De moeilijkheid daartoe zit steeds in de balanspost „Wiskundige Reserve” en in den verliespost „Toename Wiskundige Reserve.”

Wel geven verreweg de meeste verslagen een uitvoerige toelichting bij den balanspost „Wiskundige Reserve,” doch alleen voor zoover noodig is om aan te toonen, dat het bedrag dier reserve groot genoeg is, om veilig de toekomst tegemoet te gaan; ongetwijfeld het grootste belang, dat men bij dien post heeft. Maar de inzichten in de toekomst zijn veranderlijk en daardoor wordt de post „Wiskundige Reserve” meer als *reserve* beschouwd, dan als absoluut vermogensbestanddeel n.l. *schuld*.

Het gevolg daarvan is, dat de toename der reserve als verlies wordt beschouwd en als zoodanig ook op de Verlies- en Winstrekening wordt gebracht. Wanneer echter de wiskundige reserve een schuld is, dan is de toename daarvan ook geen verlies, wanneer die toename een noodzakelijk gevolg is van het verzekeringscontract, zooals de wiskundige reserve zelf ook een gevolg is van dat contract.

De Verlies- en Winstrekening, zooals die thans algemeen wordt gegeven, is dan ook meer een staat van rekening en verantwoording, dan een Verlies- en Winstrekening. Ter onderscheiding van de *werkelijke* Verlies- en Winstrekening, (die wij uitvoerig hebben besproken in ons geschrift „Verlies en Winst van het Levensverzekeringbedrijf”) zullen wij deze rekening in het hiervolgende „Rekening en Verantwoording” noemen.

De winstbronnen van het levensverzekeringbedrijf behoeven wij niet nader te verklaren, daar wij meenen te mogen veronderstellen, dat die van genoegzame bekendheid zijn en wij die ook reeds zeer uitvoerig in genoemd werkje hebben besproken. Het is meer onze bedoeling in dit artikel uiteen te zetten de groote waarde, die de vermelding van de winstbedragen dier bronnen in de Verlies- en Winstrekening zou hebben bij de beoordeeling van de soliditeit en het beheer van een levensverzekeringmaatschappij. Wanneer wij dit doen aan de hand van het verslag over 1923 van de Groot-Noordhollandse Vereeniging van Levensverzekering en Lijfrente, dan geschiedt dat, omdat de Groot-Noordhollandse de eenige instelling is, die een Verlies- en Winstrekening naar de opvatting van het koopmansboekhouden geeft, en dus dat verslag het eenige is, dat ons de concrete gegevens kan verstrekken, die voor het volgende vereischt

worden. De Verlies- en Winstrekening en de Rekening en Verantwoording nemen wij hier op naar de modellen, voorkomende in ons werkje „Verlies en Winst van het Levensverzekeringbedrijf” blz. 44/47, waarvan de Rekening en Verantwoording weer is staat V van het vroegere „Wetsontwerp tot regeling van het levensverzekeringbedrijf.”

Aan intrest en huren is volgens de Rekening en Verantwoording ontvangen een bedrag van f 142.896.53, terwijl daarvan, volgens de Verlies- en Winstrekening als winst kon worden geboekt f 54.071.14 d.i. bijna 38 % van de renteontvangst. Deze winst geeft voldoende zekerheid, dat de bezittingen voor het bedrijf meer dan voldoende zijn. Een dergelijke groote rentewinst is volstrekt geen vereischte om solide te zijn. Ze kan belangrijk minder bedragen. Toch is het altijd goed deze rentewinst, vooral als ze klein is, nauwkeurig na te gaan.

Op blz. 15 van het verslag komt daarover het volgende voor:

Er was een rentebedrag noodig voor:		
a. de reserve berekend met 3 %	.....	f 34.746.15
b. de reserve berekend met 3½ %	.....	„ 13.312.75
c. de reserve berekend met 4 %	.....	„ 40.766.49
	Totaal	f 88.825.39

Deze benodigde rente bedroeg ruim 3.47 %.

Waar de gemiddeld gekweekte rente bijna 4.91 % was, bedroeg de rentemarge .....

f 36.742.07	.....	f 36.742.07
Van de aanwezige vrije reserves, ten bedrage van		
f 330.043.32 kon een rente gekweekt worden van ...	„	16.202.92
Meerdere rentewinst werd gemaakt	„	1.126.15
	Totaal	f 54.071.14

In vergelijking met het vorige jaar is de gemiddeld gekweekte rente van ruim 4.99 % in 1922 teruggelopen tot 4.91 % in 1923. Uit het verslag 1923, blz. 11/13 blijkt echter, dat nieuwe bezittingen zijn verkregen met hooger rendement, terwijl bezittingen met lager rendement dan 4.99 % zijn omgewisseld tegen bezittingen met hooger rendement. Er was dus eer een verhooging van den gemiddelden rentestand te verwachten, dan een verlaging. Dat niettemin dit laatste geconstateerd werd, vindt zijn oorzaak in het volgende.

De Inschrijvingen Grootboek en de effecten worden naar beurskoers gewaardeerd, en de beurswaarde dier bezittingen was op 31 December van het voorgaande boekjaar, 1922, ruim f 56.000.— hooger, dan op 1 Januari 1922. Dezelfde renteontvangst werd dus in 1923 gerkend van een hooger bezit te zijn gekweekt dan in 1922. De invloed daarvan was zoodanig, dat niet alleen de hoogere gemiddelde rente, die anders berekend zou zijn, te niet ging, doch zelfs een teruggang werd geconstateerd.

Die f 56.000.— hoogere beurswaarde is geboekt op de rekening Reserve voor koersverschillen op beleggingen, zoodat de rentemarge door die koerswinst schade heeft geleden ten bate van de rentewinst op de extra-reserven. In werkelijkheid heeft dus die hoogere boekwaarde geen invloed gehad op de totale rentewinst; er had slechts een verschuiving plaats van winst op de rentemarge naar rente van de extra-reserven.

Een verschuiving van rentewinst als bovenbedoeld is niet bezwaarlijk, doch hier is duidelijk aangetoond het verband tusschen de waardeering van het bezit en de rentemarge.

Was in het bovenstaande de marge van het rentepercentage belangrijk, zoo spreekt het bedrag der marge duidelijker en toont de juistheid der gegeven verhouding aan.

De rentemarge — het bedrag dat van de beleggingen tot de grootte van de wiskundige reserve, meer wordt gekweekt, dan voor de verzekeringen vereischt is — wordt ook beïnvloed door de nieuwe beleggingen voor de grooter wordende wiskundige reserve en door de omwisseling van bestaand bezit. Op het oogenblik zijn wij nog niet aan een lageren rentestand toe, doch er moet rekening gehouden worden met een toekomstigen la-

geren rentestand. Die lagere rentenstand zal in de eerste plaats zijn invloed doen gelden op de rentemarge. In het voorbeeld is die rentemarge 40 % van de benodigde rente, maar ook met een veel lagere rentemarge kan men solide zijn. Ware hier de reserve b.v. met een rentevoet van 4½ % berekend, zoodat de benodigde rente f 115.097, 91 zou hebben bedragen en dus de rentemarge f 10.469.55, dan zou vermindering der marge meer van belang zijn.

Met het kleiner worden der marge toch nadert meer en meer de tijd, dat de rentestand aan den rentevoet, waarmede de reserve berekend wordt, gelijk zal zijn, terwijl altijd met de mogelijkheid rekening dient te worden gehouden, dat die rentestand nog beneden den gebruikten rentevoet komt. Hoe kleiner nu de marge, des te grooter de beteekenis van de rente der vrije reserves en die reserves zèlf. Door de koerswinst bij het lager worden van den rentestand, zal er steeds verschuiving plaats hebben van de rentemarge naar de rente der extra-reserven ten gevolge van de steeds hooger wordende beurswaarde dier bezittingen, doch met het kleiner worden der rentemarge zal de vrije beschikking over de extra-reserven worden beperkt. Er dient toch op te worden gerekend, dat bij lagen rentestand ook in de toekomst de rente moet worden gemaakt, die in verband met de loopende verzekeringen noodig zal zijn. Daaraan kan weer worden tegemoet gekomen door de reserve van de nieuw te sluiten posten te berekenen met een lageren rentevoet, wat onmiddellijk tengevolge zal hebben, dat de vrije beschikking over de extra-reserven, indien niet de rentestand nog meer terugloopt, weer meer en meer zal terugkomen.

Is het noodzakelijk, dat aan het verslag een staat van de bezittingen wordt toegevoegd, niet minder is het gewenscht, dat daarbij tevens is gevoegd een staat van de mutaties in de bezittingen o.a. ter beoordeeling of de kwaliteit van het bezit in den loop van het jaar is voor- of achteruitgegaan. Het is van belang na te gaan, hoe die wijziging in het bezit, in den loop van het jaar aangebracht, invloed heeft gehad en zal hebben op de rentemarge.

Deze opgave van het oorspronkelijk bedrag op 1 Januari van een balanspost, de nieuwe beleggingen genoemd en daarbij geteld, de verkochte beleggingen en aflossingen afgetrokken, vermeerderd of verminderd met het koersverschil, waardoor het bedrag der balanspost op 31 December wordt verkregen, is begrijpelijkerwijs zeer belangrijk, daar deze opgaven doen zien, waaraan de Maatschappij haar aandacht heeft geschonken. Het behoeft o.i. niet nader te worden verklaard, dat deze opgave, met een eenvoudigen staat van bezittingen, zooals die thans reeds algemeen gegeven wordt, voldoende om de bezittingen te beoordeelen. Wij achten uitgebreide staten, waardoor het verslag bovendien kostbaar zou worden, ten eenen male overbodig.

Wanneer wij het levensverzekeringsbedrijf als risicobedrijf bespreken, dan moeten wij wat uitvoerig zijn, willen wij in breeden kring de aandacht vestigen op het groote belang, dat er gelegen is in het noemen van het bedrag der winst van het risicobedrijf. Het groote verschil van een levensverzekering-bedrijf met een uitsluitend risicobedrijf is de noodzakelijkheid van het eerste om naast de risicoverzekering te moeten sparen.

Met het klimmen der jaren neemt de sterftekans toe, en de premie zou, werd alleen risicopremie betaald, in latere jaren zóó toenemen, dat ze niet op te brengen zou zijn, indien niet door sparen, mogelijk gemaakt door in de eerste jaren meer te laten betalen dan de risicopremie alleen, het bedrag, waarover risico geloopt wordt, verminderd werd. Men zie van onderstaand staatje kolom 6, die de sterftekans aangeeft.

De maatschappij heeft het gespaarde bedrag onder haar bestuuring. Men vindt het op de Balans als schuld vermeld onder het hoofd „Wiskundige Reserve”. of „Premiereserve”. De grootte van die wiskundige reserve wordt jaarlijks berekend en het verschil met het vorige jaar als toename, eventueel af-

name, op de Rekening en Verantwoording geboekt. Deze toename is echter niet de toename der reserve van de bestaande verzekeringen, doch die toename, na aftrek van de reserve, aan het begin van het boekjaar aanwezig der in het boekjaar vervallen verzekeringen.

Om aan te toonen, dat de wiskundige reserve als schuld beschouwd moet worden en de toename daarvan ook geen verlies is, laten wij hier volgen een staatje, dat gedeeltelijk reeds diende bij ons artikel in de Verzekeringsbode van 28 April 1923. De getallen betreffen een verzekering van f 1000.— uitkeering bij overlijden, met levenslange premiebetaling, gesloten door een 25-jarige. De wiskundige reserve wordt berekend volgens de Om-sterftetafel met een rentevoet van 4 %, zonder correctie voor uitbetaling onmiddellijk na den sterfdag, waardoor de nettopremie f 13.21 is.

Leeftijd	Verze- ringsjaar	Reserve eind vorig jaar	Reserve begin van het jaar	Spaar- premie	Risico premie	Risico	Sterfte- kans
x	n	1	2	3	4	5	6
25	1	0.—	8.62	8.62	4.59	991.04	0.00481
30	6	46.91	54.73	7.82	5.39	943.08	0.00595
35	11	99.13	106.03	6.90	6.31	889.73	0.00738
40	16	157.31	163.22	5.91	7.30	830.25	0.00915
45	21	222.23	226.97	4.74	8.47	763.95	0.01153
50	26	293.93	297.15	3.22	9.99	690.96	0.01504
55	31	371.50	372.67	1.17	12.04	612.42	0.02045
60	36	453.04	451.53	1.51	14.72	530.41	0.02887
65	41	535.67	530.81	4.86	18.07	447.96	0.04196
70	46	616.05	607.27	8.78	21.99	368.44	0.06207
75	51	690.82	677.74	13.08	26.29	295.15	0.09264
80	56	757.13	739.62	17.51	30.72	230.80	0.13844
85	61	813.09	791.28	21.81	35.02	177.07	0.20569
90	65	849.72	824.82	24.90	38.11	142.19	0.27881

Kolom x vermeldt den leeftijd van den verzekerde bij het begin van het verzekeringsjaar, in kolom n genoemd. De getallen in de verschillende kolommen op eenzelfde lijn hebben betrekking op leeftijd en verzekeringsjaar, genoemd in de kolommen x en n van die lijn.

Kolom 1 geeft aan de reserve, onmiddellijk vóórdat het nieuwe verzekeringsjaar is ingegaan; kolom 2 daarentegen de reserve, wanneer het verzekeringsjaar is ingegaan, dus als de premie voor dat jaar is betaald, althans is vervallen. Het verschil tusschen beide kolommen geeft den invloed weer, die het betalen der premie op de reserve had, n.l. de toename der reserve door de spaarpremie, in de betaalde premie begrepen, welke spaarpremie is opgenomen in kolom 3. De cursief gedrukte cijfers vanaf den 60-jarigen leeftijd zijn negatieve toenamen. Door de rente van de reserve van kolom 2 zal die reserve aan het eind van het jaar zijn toegenomen tot het bedrag der reserve, zooals die op de Balans zal voorkomen. De reserve van kolom 1 eischt dus niet alleen geen aanvulling, doch liet het cursief gedrukte bedrag nog vrij. Wanneer wij derhalve de risicopremie der verschillende jaren bepalen, dan verminderen wij de nettopremie (f 13.21) met de bedragen van kolom 3, met dien verstande, dat de cursief gedrukte getallen daarbij moeten worden opgeteld. Men verkrijgt dan kolom 4.

De reserve wordt berekend, alsof de uitkeering plaats heeft aan het eind van het verzekeringsjaar, waarin het overlijden valt. De bedragen van kolom 2, verhoogd met 4 % rente, zullen dan zijn gespaard. De bedragen, waarover risico wordt geloopt, zijn dus de bedragen van kolom 5, n.l. f 1000.— verminderd met de met 4 % verhoogde bedragen van kolom 2.

De verzekering is aangenomen in de veronderstelling, dat de Om-sterftetafel voldoende risicopremie geeft, om de schade,

Debet

VERLIES- EN

Eerste Onkosten	f	58.700	88
Extra-storting Pensioenfonds	„	2.800	—
Afschrijving Kluisbouw	„	3.000	—
Saldo volgens Rekening en Verantwoording	„	129.341	33
	f	193.842	21

Debet

REKENING EN

Premiereserve eigen rekening einde van het boekjaar				f	2.741.467	—
Uitkeeringen:	Totaal	Herv.	Eigen rek.			
Kapitaal bij Overlijden	f 151.243.61		f 151.243.61			
Kapitaal bij leven	„ 11.813.—		„ 11.813.—			
Lijfrenten en Pensioenen ...	„ 12.628.92 ⁵	f 240.—	„ 12.388.92 ⁵			
Afkoop	„ 8.241.90	„ 1.044.82	„ 7.197.08			
	f 183.927.43 ⁵	f 1.284.82	f 182.642.61 ⁵	„	182.642	61 ⁵
Onkosten						
Bodenloon			f 107.567.94 ⁵			
Incasso-provisie			„ 1.664.06 ⁵	„	109.232	01
Provisie			f 17.854.88 ⁵			
Kosten Geneeskundig Onderzoek			„ 1.626.10	„	19.480	98 ⁵
Premiën Inval. en Ongev. wet			f 471.34			
Premiën Pensioenfonds			„ 8.781.82			
Administratie en andere onkosten			„ 67.020.68	„	76.273	84
Afschrijvingen				„	12.181	78
Winstsaldo				„	129.341	33
				„	3.270.619	56

door de sterfte onder de verzekerden veroorzaakt, te kunnen dekken. De sterftetekansen dier tafel zijn opgenomen in kolom 6. Vermenigvuldigt men de getallen van kolom 5 met die van kolom 6, en de uitkomsten met $\frac{1}{100}$, dan moet men weer verkrijgen de risicopremie van kolom 4, wat ook werkelijk het geval is.

Door te berekenen het bedrag, dat de maatschappij voor risicopremie overhoudt, nadat de reserve op de vereischte grootte is gebracht en daarnaast het bedrag te noemen, waarover door het vormen dier reserve nog risico geloopt wordt, voor welk risico volgens de sterftetekansen bij een éénjarige verzekering diezelfde risicopremie vereischt wordt, meenen wij duidelijk te hebben aangetoond, dat de reserve als schuld moet worden beschouwd en dat naast het sparen het zuiver risicobedrijf staat.

De verslagen geven noch het bedrag der risicopremie, noch dat der schade aan en, behalve de Groot-Noordhollandsche, evenmin het voordeel, dat het risicobedrijf gaf. Men geefs wel het percentage van de werkelijke sterfte in verhouding tot de berekende sterfte, d.i. de sterfte, die aan de hand van de gebruikte sterftetafel verwacht mocht worden. Dat geeft geen juist denkbeeld van de sterftewinst, omdat men die berekening niet maakt naar de risico's, bedoeld in kolom 5.

Nemen wij echter aan, dat in een verslag over 1923 de mededeeling voorkomt, dat de werkelijke sterfte 75 % van de ver-

wachte was, en, om de schade te dekken niet meer dan 75 % der risicopremie noodig is geweest, en dus 25 % der risicopremie winst was. Gesteld verder, dat de verzekering van ons voorbeeld 1 Januari 1893 was afgesloten, dan zou het boekjaar 1923 met het 31e verzekeringsjaar van deze verzekering zijn samengevallen. Deze verzekering droeg in dat boekjaar aan risicopremie bij volgens kolom 4 f 12.04. Nu kan men niet, omdat de risicopremie een winst van $\frac{1}{4}$ overlaat, zeggen, dat deze verzekering voor $\frac{1}{4}$ van f 12.04 tot die winst heeft bijgedragen, doch wel, dat, wanneer alle verzekeringen aan deze gelijk waren geweest, de gemiddelde winst per verzekerde f 3.01 was.

Er wordt bij de berekening der reserve bijna steeds verondersteld, dat de uitkeering wordt gedaan aan het eind van het jaar, waarin het overlijden plaats heeft, doch daar in werkelijkheid uitgekeerd wordt onmiddellijk na overlijden, wordt een schade geleden, waarmede gewoonlijk geen rekening wordt gehouden, van ± 2 % (bij een rentevoet van 4 %) der uitkeeringen. Die ongetelde schade bedraagt bij het gegeven voorbeeld gemiddeld $0.75 \times 0.02045 \times 0.02 \times f 1000. = f 0.30$, waardoor de gemiddelde sterftewinst tot f 2.71 wordt teruggebracht. Ruw genomen is de schade, door geen rekening te houden met uitkeering onmiddellijk na het overlijden, bij een sterfte van 75 % : f 15.— ($0.75 \times f 20. =$) vermenigvuldigd met de getallen van kolom 6. Dat is bij de hooge leeftijden van groote betekenis.

WINSTREKENING

Credit

Winst Levensverzekering	f 15.597.01		
Winst Volksverzekering	„ 61.260.23		
Winst Lijfrenten	„ 3.006.43 ^s	f 79.863	67 ^s
Rentewinst		„ 54.071	14
Saldo doorlopende onkosten		„ 59.907	39 ^s
		f 193.842	21

VERANTWOORDING

Credit

Premiereserve eigen rekening, einde vorig boekjaar				f 2.533.054	—
Premiën :	Totaal	Herv.	Eigen rek.		
Termijnpremiën Levensverz. ..	f 112.695.65 ^s	f 12.659.96	f 100.035.69 ^s		
Termijnpremiën Volksverz. ..	„ 478.396.10 ^s		„ 478.396.10 ^s		
Premiën in eens	„ 16.179.98		„ 16.179.98		
	f 607.271.74	f 12.659.96	f 594.611.78	„ 494.611	78
Intrest en huren				„ 142.896	53
Duplicaatpolissen				„ 57	25
				f 3.270.619	56

Men kan heel gemakkelijk berekenen, wat de beteekenis is van de correctie van den sterfdag ten nadeele van de sterftewinst. Ze is het product van de sterftkans, de verhouding van de werkelijke sterfte tot de berekende sterfte en een half jaar intrest van het verzekerd kapitaal. (Hier was ze immers $0.02045 \times 0.75 \times f 20$.—). Bij een groote sterfte is de winst niet alleen klein door die sterfte, doch bovendien het nadeel door het weglaten der correctie het grootst. De geheele schade daardoor veroorzaakt is een halfjaar rente van de totale uitkeeringen bij overlijden.

Het nadeel, ontstaan door het bij de berekening der reserve achterwege laten van de correctie voor uitkeering onmiddellijk na het overlijden, komt niet ten nadeele van de rentewinst, maar ten nadeele van de sterftewinst. De rentewinst immers bestaat uit rentemarge en rente extra-reserve. Men kan daarvan niet aftrekken de rente, die gemaakt zou zijn geworden, als de reserve hooger was berekend. Door de lagere berekening der reserve is het risico vergroot en dus corrigeert het weglaten der correctie voor den sterfdag de sterftekansen, of wel de risicopremie en daarmee de sterftewinst.

Het winstsaldo van het eigenlijke risicobedrijf wordt echter in veel grooter mate beïnvloed door de methode van reserveberekening. De royementwinst, die in het saldo is begrepen wordt door de methode van reserveberekening zeer beïnvloed.

Wij behoeven hierop niet verder in te gaan, daar dat van genoeg bekendheid kan worden geacht en uitvoerig door ons naar voren is gebracht in onze „Verlies en Winst van het Levensverzekeringbedrijf”. Ook andere invloeden op het winstsaldo als schatting van leeftijd en duur bij de reserveberekening blijven hier buiten beschouwing.

Blijkens bovenstaande Verlies- en Winstrekening was het winstsaldo van 1923 van het verzekeringsbedrijf der Groot-Noordhollandsche $f 79.863.67\frac{1}{2}$. Waar dit saldo — in het algemeen genomen — samenvat de sterftewinst en de royementwinst, deze laatste beïnvloed door de methode van reserveberekening, terwijl bovendien de methode van schatting van leeftijd en duur, de correctie van den sterfdag en andere factoren, zooals b.v. het weglaten van negatieve reserves, van invloed zijn, geeft het een inzicht in de meerdere of mindere solide wijze van berekening der reserve. Dat het bedrag der winst uitsluitend voldoende zou zijn voor de beoordeling der portefeuille mag beweerd, noch verondersteld worden. Dat is ook niet noodig want daarnaast staat het rapport van den actuaaris, dat in hoofdzaak het bedrijf als verzekeringsbedrijf behandelt. Naar boekhoudkundige inzichten moet het winstsaldo echter genoemd worden. Bovendien is het toch feitelijk de einduitkomst van de beschouwingen en conclusies van bovengenoemd rapport.

Op de premie is een opslag gelegd ter bestrijding der onkosten. Het ligt voor de hand, niemand zal dat trouwens ontkennen, dat het noodig is het saldo op te geven van opslag en gemaakte onkosten.

Er is reeds zooveel geschreven over de methoden van reserveberekening, die een meer of minder groote aanvangsreserve ten bate der winstrekening brengen tegenover de eerste onkosten, dat wij daarover niet behoeven uit te weiden. Het saldo van negatieve aanvangsreserve en eerste onkosten behoort echter te worden vermeld.

Een Verlies- en Winstrekening, volgens boekhoudkundige inzichten zoo noodzakelijk, laat ons niet alleen de soliditeit der grondslagen zien, waarop het bedrijf rust, doch controleert ook zoo bij uitstek het verslag zelf. Daar ten slotte de Verlies- en Winstrekening het saldo der Rekening en Verantwoording moet geven, zal ze te rooskleurige voorstelling van zaken niet toelaten.

In hun „Rapport over de Staten, behoorende bij het in 1921 ingediende Wetsontwerp tot regeling van het Levensverzekeringbedrijf” (uitgebracht op verzoek van het studiefonds der Nationale Levensverzekering Bank) schrijven de Accountants kantoren *Burgmans* te Rotterdam, *Th. & L. Limperg* te Amsterdam en *Joh. J. Moret* te 's-Gravenhage, op blz. 19:

„Wij zijn van oordeel, dat alleen een Winst- en Verliesrekening met een groepeerings naar de bronnen een duidelijk inzicht „verschafft omtrent de resultaten en het gevoerde beheer en der „halve voor een juiste beoordeeling daarvan niet kan worden „gemist. Slechts door tegenover elkander te stellen de berekende „opslagen en rente en de werkelijk betaalde onkosten en ont- „vangen rente, door den geldelijken invloed der afwijkingen „van de werkelijke sterfte ten opzichte van de geraamde tot uit- „drukking te brengen, kan een oordeel worden gevormd omtrent „de betekenis der factoren, welke het bedrijfsresultaat beheer- „schen; de rekening en verantwoording is in dit opzicht te eenen „male ontoereikend”.

en op blz. 28:

„Onder de staten van het wetsontwerp komt niet voor een „schema van een verlies- en winstrekening naar de bronnen”.

Hier wordt de nadruk gelegd op de noodzakelijkheid van een Verlies- en Winstrekening. Wanneer de schrijvers aan het eind van hun rapport een résumé geven van de staten, die naar hun oordeel nog moeten worden toegevoegd aan de 14 staten van het wetsontwerp, noemen zij 9 staten, waarbij echter de Verlies- en Winstrekening niet voorkomt. Alzoo zijn 23 staten nodig, behalve dan nog de Verlies- en Winstrekening o.i. *de eerst noodige* der thans nog niet gepubliceerde staten. In totaal zouden er dus volgens schrijvers 24 staten aan het verslag van een levensverzekeringmaatschappij moeten worden toegevoegd, om een behoorlijk overzicht van het bedrijf te kunnen geven.

Zijn schrijvers echter niet met ons van meening, dat de Verlies- en Winstrekening, waaraan zij zelf blijken het hier boven uit hun rapport aangehaalde zooveel waarde hechten, vele van de 23 staten van ondergeschikt belang zou doen zijn? Laat men niet vergeten, dat een zoo groot aantal staten de bewerking van het verslag en het verslag zelf zeer kostbaar zullen maken. O.i. kan met behulp der Verlies- en Winstrekening, getuige het verslag der Groot-Noordhollandsche, op betrekkelijk eenvoudige wijze een helder inzicht in het bedrijf worden gegeven.

H. J. HAVIK

Adj.-Dir. der Groot-Noordholl. Ver. van Levensverz. en Lijfr.

DE AANSPRAKELIJKHEID VAN DEN ACCOUNTANT

Het als „Leerboek der Accountancy Deel III A door Dr. A. Sternheim” bij de Uitgeversmaatschappij voorheen C. Delwel verschenen werk, geeft mij aanleiding tot eenige opmerkingen. In de eerste plaats wel deze, dat de poging van Dr. Sternheim om in kort geredigeerde voorschriften formules te geven voor hetgeen de accountantcontrole is en voor de wijze waarop zij

is uit te voeren, hoogelijk moet worden gewaardeerd. Wie den arbeid van Dr. S. vergelijkt met de breedsprakige verhandelingen die over dit onderwerp vroeger zijn verschenen, zal hem dank weten voor zijn streven, om — als het ware — een wetboek voor de accountantcontrole te ontwerpen. Het onderwerp is systematisch verdeeld in hoofdstukken, deze even systematisch in strak-geformuleerde en genummerde paragrafen.

Natuurlijk zijn vele voorschriften als desiderata te beschouwen en zal de praktische toepassing daarvan afhankelijk zijn van de omstandigheden waaronder de controle wordt verricht. Ik ontken bijvoorbeeld, dat de voorschriften betreffende controle van inkoop en verkoop, mede in verband met de magazijnadministratie onder alle omstandigheden zijn door te voeren.

Wat mij in het bijzonder aanleiding geeft het jongste werk van Dr. S. te bespreken, is eene formule in hoofdstuk I: „De betekenis van den controle-arbeid en de verantwoordelijkheid van den accountant”. Een principieel bezwaar heb ik tegen par. 8, luidende:

„De verantwoordelijkheid uit zich door het vellen van een „oordeel over een gegeven beheer.

„Het stellen van een handteekening onder een jaarrekening „(balans en resultatenrekening) bevat een oordeel over het ge- „voerde beheer¹⁾; ze kan ingevolge No. 4 sub. 2 en No. 5 „niet slechts een erkenning der formeel juisteheid van het over- „gelegde verantwoordingsstuk inhouden.

„Zie in dit verband No. 180” (moet vermoedelijk zijn No. 179)

Men vergelijke nu deze uitspraak met art. 7 van het Reglement van arbeid van het Nederlandsche Instituut van Accountants, dat de eer heeft Dr. S. onder zijn leden te tellen en welk artikel door hem onder No. 270 wordt aangehaald en besproken. Art. 7 luidt:

„Het balansonderzoek omvat het onderzoek naar de boekhoud- „kundige juistheid der op de balans voorkomende bedragen en „de juistheid der daarbij gegeven omschrijvingen en naar het „bestaan en de waardeering der activa en passiva.

„Indien een lid, op grond van het boven omschreven onder- „zoek van oordeel is, dat de balans een juist beeld geeft van „den toestand van het vermogen, waarop die balans betrekking „heeft, onderteekent hij de balans, al of niet onder toevoeging „eener toelichtende verklaring.”

„Een dusdanige goedkeuring der balans enz.”

De geleerde schrijver zegt bij de bespreking van het reglement van arbeid van het N.I.v.A. dat hij geen critiek levert, doch uitsluitend objectief de gangbare interpretatie der artikelen voordraagt; men kan hem als schrijver dus niets verwijten, maar wel kan onder zijne accountantsaandacht worden gebracht, dat het door hem in paragraaf 8 gegeven voorschrift veel verder, en m.i. ten onrechte veel verder, gaat dan hij als lid van het N.I.v.A. onderschrijft.

De schrijver voert ons geleidelijk naar zijn paragraaf 8. Men cordeelee. Paragraaf 1 stelt vast dat de accountantcontrole is de controle eener administratieve verantwoording; par. 2 noemt *administratieve*¹⁾ verantwoording het verslag van een reeks beheersdaden; par. 3 noemt als doel der accountantcontrole de vaststelling van de juistheid als *administratieve*¹⁾ verantwoording. Par. 5 noemt als doel van den controle-arbeid het verzamelen van gegevens voor eene verklaring over den toestand waarin een beheer de zaken bracht.

In dit alles is geen sprake van een oordeel over beheersdaden. Maar inmiddels worden we voorzigtiglijk op par. 8 voorbereid. Zoo wordt ons in par. 4 gezegd dat de accountantcontrole o.m. omvat het onderzoek naar het statuut waaraan de beheerder zijn rechten ontleent en het onderzoek naar de doeleinden van het beheer, par. 6 zegt dat de controle dient om décharge te verwerven of te verleenen, terwijl dan par. 7 voorschrijft

¹⁾ Cursivering van mij.